



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Bernardini Scardaeonii Patauini Presbyteri de Castitate Libri Septem

Scardeone, Bernardino

Venetiis, 1542

Qui auctores legendi sint: quive reciendi cap. xx

urn:nbn:de:hbz:466:1-30433

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

comcediis, et amatoria poetarum carmina decantare, ut plerique multi facitant Christianorum. Quod, n. in pueris causa necessitatis est licitum facere, idem in adultis, et maioribus natu causa uoluptatis est culpa. In summa ergo eligendi sunt à nobis optimi quique auctores, qui sic expiati, et emundati in usum nostrum uentant: minus honesti autem, qualescunque fuerint, reiciendi omnino sunt neque cum his ulla nobis prorsus habenda commercia.

Qui auctores legendi sint quique reiciendi, Cap. XX.

INter gentiles ergo (ut ab improbis incipiamus) Ouidius in primis, ubi de arte amandi, et de amoribus cantat, precipitandus omnino, ac nullo pacto legendus est. Similiter et obscœnisima Priapeia cuiuscunque fuerit, quæ sane falso ascribitur Maroni. Catullum Tibullum, Propertium, Martiale legere similiter prohibemur. Ausonium et si Christianus fuerit, non est cur desideremus; in multis locis nimis et ipse sordet. Apulei quoque Metamorphosis, siue de asino aureo, ac pariter Luciani iam Latio donati fabulæ, quum uterque impudicissimis rebus parique argumento scateat, procul reiciende sunt à pudicis: qui ut cerre non multum ualent ad eloquentiam comparandam, ita obesse moribus plurimum possunt. Quorum enim attinet huiusmodi lectione occupari: quum neuiquam desint boni undique auctores, qui et eloquentia, et doctrina prodesse magis possunt, et nihil ulla orationis obscœnitate nocere. Sunt enim eiusmodi scripta sicuti cibaria quædam, quæ neque sanguini, neque spiritibus neque neruis, neque medullis conferunt: sed pudenda tantum mouent, ac uentrem inflant, et corpus grauant. Ex Christianis quoque nostris multi etiam sunt eiusmodi: qui quum sint minus noti, de industria hic eos silentio pertransimus ne commemoratione forte mea accendam tu iustitiam

cuiuspiam desiderium ad eos perquirendos, quos uel
 lem prorsus nesciri. Quo circa omittentes in presenti de
 his dicere, qui abiiciendi sunt, quæ maxima turba est, quæ
 magis conducibile fore credimus, ad eos ueniamus, qui
 diligenter, & assidue sunt a cunctis euoluendi, quum de
 uirtute isti ipsi præcipiant, uitia damnent, mores instruat,
 ac totis uiribus bene, beateq; uiuere doceant. Habemus
 nos quidem sacrarum scripturarum libros, qui imprimis
 noscendi sunt: & tam ex Græcis, quàm ex Latinis aucto-
 ribus tractatus innumeros, in quibus possumus pie hone-
 steq; uersari, & laudabiliter tempus consumere, & fideli-
 ter erudiri. Qui uero græce nesciunt Latinos habeat ex
 Græcis factos. Sed his temporibus in tam facili, atque
 foelici librorum copia non tam præclare esse existimo
 scire græce, quàm turpe nescire. Proponas ergo post
 sacros codices, & ueteris, & noui testamenti, qui (ut
 dixi) primo discendi sunt, et sanctorum conciliorum, tibi
 legendos esse Hieronymum, Ambrosium, Cyprianum,
 Lactantium, Hilarium, Augustinum, Gregorium,
 Cassianum, Orosium, Tertullianum, Cyrillum, Fulgen-
 tium, Prosperum, Isidorum, Leonem, Innocentium, Anselmum,
 Aymonem, Maximum, Bedam, Cassiodorum, Bernardum,
 et denique cæteros pene innumerabiles, qui de bonis,
 malisq; deq; expetendis, et fugiendis pie, eleganterq;
 scripsere: nam superfluum sanè, et longum esset singulos
 recensere. Si uero carminibus delectaris, et modis, habes
 et in eo genere, quæ suauiter cõtinuas. Numerantur enim
 à nobis inter poetas Boetius Arator, Iuuenius, Prudentius,
 Sedulius, Ambrosius qui hymnos ædidit cultissimos,
 Prosper, Nostro quoque sæculo, floruit Baptista
 Carmelita et Actius Syncærus de uirginis partu, et nos-
 ter Petrus Cittadella, qui eiusdem ferme generis pium
 carmen nuper edidit. Item. M. Hieronymus uida, atq; alii
 permulti facundissimi poetæ Christiani: qui in hoc gene-
 re carminis: non facunde magis quàm pie multa cecine-

DE RATIONE CORCEN. LIBID.

rant. E Græcis uero doctoribus inter præcipuos emine-
 Dionysius, Origenes in his, quæ catholice scripsit. Item
 Chrysostomus, Ignatius martyr, Iosephus Iudæus, qui
 Græce scripsit, & Latinus tantum inuenitur, Gregorius
 Nazianzenus, Basilius, Io. Damascenus, Ioã. Scholasti-
 cus, seu mauius dicitur Climacus, Theophilus, Philo, Dyo-
 dimus, Athanasius, Theophylactus, Ephrensyrus, & alii
 permulti Græci quidem omnes, nunc autem & Latini bo-
 ni. Præterea ex recentioribus (si placet) legere possumus
 Thomam Aquinatem, Egidium Romanum, huius dis-
 scipulum, Albertum Eremitanum Patauinũ, Albertumque
 alterum cognomento Magnum: uel etiam si placet, ni-
 hil uero, Scotum illum insignem, & si tot quæstionibus
 obeundi, atque tam diuersis opinionibus, ac dissidiis de-
 certare, quid conferre possit ad salutem, uel corporum,
 uel animarum non uideam, Præsertim quum Paulus apo-
 stolus Timotheo scribens istiusmodi, contentiones chri-
 stianis apertius interdicit. Noli inquit uerbis cõtendere
 ad nullam enim utilitatem cõtenditur, nisi ad subuersio-
 nem audientium. Et paulo inferius, Stultas, ait, & sine dis-
 ciplina quæstiones de uita, sciens eas generare lites. Seru-
 autem domini non oportet litigare: & cætera quæ se-
 quuntur. Stultas appellari ab Apostolo quæstiones, eas
 declarat Anselmus esse, quæ insolubiles sunt, & quæ se-
 creta humano generi, ac prohibita quærunt. Sine discipli-
 na uero dicuntur illæ quæ nec humiliter, nec modeste tra-
 ctantur. Quid enim præstant ad animorum salutem cõ-
 torta, & aculeata sophismata; quæ nos prius cõfiteri esse
 uerum, quàm assentiri quod uerum sit, cogant: Subtile hoc
 uel potius spinosum, ac tortuosum disserendi genus à
 Cicerone attribuitur, Stoicis philosophis: & appellantur
 ab eo eiusmodi argumenta Stoicorum dumtaxat, quæ uer-
 opinionem quasi in uepribus, & spinetis occultet. Quo
 circa Cato maior Carneadem Stoicũ ex urbe tanquam p-
 giatore pellendũ celsit. At qui mō gto equius eiusmodi

argutia pellenda sunt ab ecclesia, in qua non dialectica, ac sophistica subtilitas comendatur, sed simplicitas euangelica, & christiana, de qua idem Paulus ad eundem *2. Timo. 1.* motheu, Finis, inquit, precepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, a quibus quidam aberrantes conuersi sunt in uaniloquum, uolentes esse legis doctores, non intelligentes neque quae loquuntur, neque de quibus affirmant. Quid ad haec respondebitis fratres: doctor ipse gentium, & uas electionis Paulus haec dicit: docens nos de subtilitatibus diuinorum mysteriorum minime necessariis, non esse uerbis incognitis, atque ficticiis disputandum, quae nec pagina sacra, nec communis hominum sensus agnoscit. Quam ob rem concludere magis arbitror ad aedificationem pietatis, & fidei, ut repudiatis contentiosis, & sophisticis uoluminibus, euoluamus codices antiquorum patrum, atque decreta sanctorum conciliorum, a quibus instruemur bene uiuere, & certo credere, quod multo satius est homini christiano, quam incerto opinari, & acute disceptare. Placida siquidem collatio esse debet inter seruos Dei, et doctores euangelii: non autem dura, & contentiosa altera ratio more conflictationum scholasticarum, quae nobis non recte sanae uiuendi normam, sed subtiliter & captiose altera candi salebrosas tantummodo monstrant uias. Verum de hoc satis. Legat hos qui uult, & pro stomacho quisque suo. Dixi equidem quod ferè boni, & bene docti sentiunt, sed iam ad nostrum institutum reuertamur. Habes post hos, mea quidem sententia multo syncerioris farinae, ac minime contenendos, duos Hugones, Petrum Damianum, Rabanum, Remigium, Ricardum, Petrum Lombardum in sententiis, Gratianum in decretis, Lyrhense, Ludolphum Carthusianum, & alios per multos eiusmodi theologos peritissimos, & in sacris literis instructissimos interpretes. Insup cognoscenda sunt omnino moralissima ea scripta Petrarca, quae latina habent, scitu sane pulcherrima, & lectu dignissima. Itē Laurentii Iustiniani ueneti nup. catalogo sanctorum.

DE RATIONE COERCEN, LIBID.

asciotti: similiter Simonis de casia, Io. Gerfoñ, Antonini
 epi florētini, Iacobi perē, seu de Valētia ac Petri Natalis
 qui catalogum sanctorū scripsit, & Gulielmi Duranti, qui
 dignorum officiorū rationes excogitavit aptissime. Ad
 das & patilia, & docta monumenta Hieronymi Sauona
 rolæ. Similiter pia opuscula Chempj, & Matthei Bosfi
 eius concanonici, & quæ in hoc genere leguntur Io. Pi
 cilliūsq; nepotis francisci Picl tam soluta quàm nume
 rosa oratione cōposita digna sanè cognitu, & composi
 tione cultissima. Nec sunt ignoranda Petri Barocii epi
 scopi olim nostri opuscula de benemoriendi ratione, à
 nobis in vulgus nuper ædita. Legantur omnino & scri
 pta ornatisima simulq; Christianissima, M. Marull: Item
 M. Antonii sabellici & prosa & uersu & præfertim exē
 pla uaria, & memoranda: quæ moriens Baptista Egna
 tio Veneto uiro doctissimo illius frætus doctrina lega
 uit emendāda: qui (ut est omnium humanissimus) quod
 sibi legatum fuit, accuratissime, & fidelissime præstitit.
 Præterea Marfilij Ficini platonici eruditissimi scripta nō
 sunt ignorāda. In pōtano, & Cāpano sunt bona sunt qdā
 mediocria sunt mala plura: & iccirco in his nihil temere
 agendum est. Vt totus Erasmus legatur non abnuo, nō
 concedo: hunc ualde suspectum nuper reddidit præter
 cæteros Albertus Pius doctissimis eisdemq; (dum per
 mortem licuit) cultissimis monumentis elis Volaterani
 & similiter Ioā. Ruffensis scripta omnino cognoscenda
 sunt. Ad Budei uero uiri alioqui doctissimi, atq; syncer
 tissimi lectionem quum tractat diuina uix ausim adhor
 tari quempiam mediocriter eruditum: quando in eo suo
 transitu Helenismi ita is ipse à communi stilo, & usu lati
 norum transeat atq; usque adeo tenebricosus, spissus, tor
 tuosusq; incedat: ac in tantū peregrino sermone, & me
 taphoris crebris inuoluat omnia ut plus ne laboris, an
 fructus ex ea lectione sit eiusmodi lector habiturus, no
 n facile dixerim. At Sadoleus non legendus solū sed imo

1. omitt.

tandus itidem præstabit si quis facundia delectatur Ci-
 ceroniana Petrus Bembo, & q̄ annis proximis Patauii
 mortuus est longolius. Addas q̄ Io. Arboreum qui cō-
 mentarios cultissimos super ecclesiasten & canticū cano-
 ticorum nuper edidit, ut interim taceā duos Flaminius
 patrē, & filiū. Platina quoq̄ historiā noscere de uitis pō-
 tificū multū expedit: itē Historiā tripartitam, similiter, et
 scholasticā, et sanctorū patrū uitas, siue petroni, siue alius
 quicumq̄ earum scriptor fuerit: et cū his pariter alias hi-
 storias, in quibus multa docemur, quæ faciūt ad mores: et
 ad negocium fidei, & ad interpretationem scripturarū.
 Senecam, et si amplector maxime illius dictionem, tamē
 uix ausim hic in hoc albo cum nostris Christianis pone-
 re, nisi. D. Hieronymi elogium hortaretur, quo eun-
 dem auctorem in eiusmodi catalogo scriptorum nō est
 ueritus numerare. Is ergo maxime dignus est inter gen-
 tiles, qui à Christianis hominibus usquequaq̄ legatur.
 Multum enim confert illius lectio et ad instituendos mo-
 res, et ad coercendos, atq̄ ad excitandos affectus: nam
 quicquid fere de moribus scripsit, christianam sapit phi-
 losophiam. Itidem facit et Cicero in his libris quos de
 philosophia apud Latinos primus eleganter differuit, ut
 iam per hunc nihil Græcorū facundia merito inuidere
 possimus T. quoq̄ Liuium, Valerium maximum Salu-
 stium, Gellium, Macrobiū, Tranquillum, Alconium,
 multosq̄ alios Latinorum aliquando legisse nihil noce-
 bit, nam multa docere potest historia cognitio, & multū
 conferre ad componendum sermonem, & ad copiam
 orationis. Verum (ut ad nostros reuertamur scriptores)
 Bonauentura quoq̄, & Antonius, Vincentius, & si qui
 alii uiri sancti, ac religiosi, in eo genere quicquam scripse-
 rint omnes pariter amplectēdi sunt, qui quidem sicut or-
 namentum uerborum, & sermonis leporem consulto,
 & de industria (ut arbitror) neglexerunt, ita sententiarum
 grauitate, & contentione orationis ad inflāmandos cha-

DE RATIONE COERCEN. LIBID.

ratis ardore animos, mentesq; ad coelestium contem-
 plationem excitandas plurimum ualent: miri oēs artifi-
 ces ad commouendos pietatis affectus: populus modo
 aloë, modo mel, uicissim pro tempore suis sermonibus
 propinantes. Ad summam ergo, ne de singulis agam,
 quum sint q̄ plurimi qui doceant, qui moneant, quiq; in-
 flamment, oēs legendi sunt. Fuerunt his quoq; tempo-
 ribus uiri religiosissimi, qui cōmuni potius commodo, q̄
 stilo, aut gloriæ consulentes, lingua uernacula, & sermo-
 ne patrio, de Christiana pietate egregia sane monumēta
 cuderūt: quæ indocti, doctiq; pariter charius amplectun-
 tur. Et enim ratio totius uitæ nostræ tam præceptis con-
 stat q̄ exemplis: unde fit, ut uel optimus, uel pessimus q̄
 euadat, ut uel optimum, uel pessimū auctorem, ac præ-
 ceptorem sibi proposuerit imitandum. Continentiā qui-
 dem probe discēs ex his libris, qui de ea re sunt scripti:
 & à quibus doceri potes quonā pacto fias iustus, et ami-
 cus Dei. Nunquid discere potes castitatem ab Ouidio,
 qui sese impudēter proficitur impudicitiae præceptorē
 aut pietatem à Lucretio, qui Dei cultum aspernatus, ni-
 hil aliud suo illo poemate nititur, q̄ tollere uniuersam re-
 ligionē. Quippe euoluēdi, & discēdi sunt optimi quicq;
 scriptores, quorum præceptis rite formari, atque erudiri
 possimus, ad bene, beateq; uiuendū, siue ea carminibus,
 siue soluta oratione tradantur: siue etiam barbaris, & illis
 teratis uocibus proferantur. De eiusmodi autem ne uis
 liter differentes, præter superius memoratos, habemus
 & alios complures pios, & disertos scriptores, quos uel
 fama obscura adhuc recondit, uel quos nondū noui, uel
 oblitus, uel prudens breuitatis causa pertrāsui. In his au-
 tem omnibus hoc diligenter, & in primis attendamus
 oportet, ut quoties salutare aliquæ sententiæ interlegen-
 dum sese nobis obtulerint, quibus sentimus animū nos-
 trū acrius excitari ad aliquā uirtutem, nō illas annotasse
 tm̄ contenti simus; sed intimis memoriæ penetralibus

admissas animo sapius reuoluamus, promptas, & faciles eas menti semper habetes, ut ubicunq; insultus quilibet hostilis ingruerit, statim uelut in manibus, paratam habeamus defensionem: qua ueluti gladio aggredientis hostis Goliath iugulum fodiamus. Imprimendæ ergo memorabilibus, et selectis locis scripturæ, quos paratos, atque expeditos semper habeas, certæ quædam, et eminentes notæ, quibus uelut ulnuculis alligatos, eos ab ore è memoria tua nunquam permittas. His itaq; præsidis roborati, et fortes, et inuidi stabimus, tum aduersus libidinem, tum aduersus cætera hostilia uitia quæ nos tunc maxime adoriuntur, quum uel non expectantur, uel minime formidantur.

Expeditæ religiosæ, et castis nõ oïno ignorare, philosophiam nec mathematicas disciplinas. Ca. XXI.

Non inutile quidem neque parum opportunum fore arbitror, ad excolendam impensius castitatem ociumq; uitandum, in ipsis primæ adolescentiæ studiis (quatenus citra magnæ, ueræq; theologiæ iniuriâ fieri liceat) secularis quoq; philosophiæ præsertim leuiter attigisse: ronalè uidelicet logicâ, et rhetoricâ, quæ quædâ ac differendi sibi uedicat disciplinâ, et eâ quâ morallem appellamus, q̄ oëm bene uiuendi edocet rônem. Item eâ quâ naturalè dicunt, q̄ in rebus oïum inuestigatione, et in explicatione naturæ, et remotæ pcul ab oculis rerû indagatiõe, et contèplatione uersatur. Hinc illud admodum celebre dictum. Felix q̄ potuit rebus cognoscere causas. Hæc aut scientiâ græci physicè, nostri naturalè appellât. Ac similiter eâ q̄ de separatis materia substâtis loquitur: quam metaphysicam nuncupamus: quæ nos humano ductu, et adminiculis sensuum prouehat ad diuina. Quid quæso homini pudico, et contemplatiuo in hac uita potest esse iucundius, q̄ contèplari interdum naturæ